

Άτυπες δράσεις γραμματισμού στο νηπιαγωγείο: *Οι ελεύθερες ανακοινώσεις*

Μαρία Ποιμενίδου

Δρ. Νηπιαγωγός, λέκτορας (υπό διορισμό) Π.Τ.Π.Ε., Π.Θ.

mpoimenidou@uth.gr

Η παρουσίαση αναπτύχθηκε για την πλατφόρμα
'Ταξίδι στον γραμματισμό'

Συνοπτική παρουσίαση

- ο Τι αφορούν οι Ελεύθερες Ανακοινώσεις στο ελληνικό σχολείο
- ο Αντίστοιχες δραστηριότητες διεθνώς
- ο Η σημασία των ΕΑ
- ο Το επικοινωνιακό μοντέλο των ΕΑ
- ο Παραδείγματα
- ο Προτάσεις
- ο Βιβλιογραφία

Εισαγωγή

- ο Το 1967, μετά την έκθεση Plowden, στα προγράμματα προσχολικής εκπαίδευσης παρατηρείται στροφή προς την παιδοκεντρικότητα.
- ο Καθιερώνονται παιδαγωγικές πρακτικές που αναγνωρίζουν και υποστηρίζουν τα χαρακτηριστικά της νηπιακής ηλικίας.
- ο Μία από αυτές είναι η δραστηριότητα των Ελεύθερων Ανακοινώσεων (εφεξής ΕΑ). Σε γενικές γραμμές πρόκειται για μια καθημερινή δραστηριότητα που δίνει στα παιδιά την ευκαιρία να εκφραστούν.

Οι Ελεύθερες Ανακοινώσεις στο ελληνικό νηπιαγωγείο

- ο Το Αναλυτικό Πρόγραμμα του 1962 για το Νηπιαγωγείο υιοθετεί την παιδοκεντρικότητα. Αυτή τη διάσταση υποστηρίζουν δύο καινοτόμες δράσεις: οι Ελεύθερες Δραστηριότητες & οι Ελεύθερες Ανακοινώσεις.
- ο Οι ΕΑ είναι ανακοινώσεις εξωσχολικών εμπειριών των νηπίων. Πρόκειται για μια καθημερινή δραστηριότητα που εξελίσσεται στην ολομέλεια της τάξης και αποβλέπει στον εμπλουτισμό της μητρικής γλώσσας των νηπίων.
- ο Ειδικότερα από το ΑΠ του 1962 ορίζονται ως :
‘Ελεύθεραι ανακοινώσεις επί γεγονότων της καθημερινής ζωής ή εξ εφαρμογής της εξετάσεως συγκεκριμένων αντικειμένων της καθημερινής ζωής ή παρατηρήσεως και περιγραφής εικόνων’,

- ο Δεκαπέντε χρόνια αργότερα, σύμφωνα με την Κυριαζοπούλου - Βαληνάκη, οι Ελεύθερες Ανακοινώσεις έχουν γίνει μέρος του προγράμματος του νηπιαγωγείου και αυτό, γιατί συμβάλλουν με ποικίλους τρόπους στην ανάπτυξη του παιδιού, καθώς
 - ο «στα περισσότερα νηπιαγωγεία η Δευτέρα είναι αφιερωμένη σε αυτές, επειδή τα παιδιά έρχονται γεμάτα βιώματα».
 - ο συνηθίζουν στον ορθό εκφραστικό τρόπο των ιδεών τους και αναπτύσσουν τη διαλεκτική ικανότητα τους
 - ο τονώνουν την αυτοπεποίθησή τους
 - ο αναπτύσσουν τη γλωσσική ικανότητα τους
 - ο καλλιεργούν το κριτικό πνεύμα και αναπτύσσουν την κοινωνικότητά τους.

- ο Όπως εξ αρχής ορίζεται, στόχοι των ΕΑ είναι τόσο η γλωσσική όσο η συναισθηματική και κοινωνική αγωγή.

Τι γίνεται σήμερα;

- Από το ΑΠ του 1980 δεν αναφέρονται στο πρόγραμμα του νηπιαγωγείου οι Ελεύθερες Ανακοινώσεις.
- Ωστόσο, μέσα από έρευνες καταγράφεται ότι οι ΕΑ αποτελούν μια από τις άτυπες δράσεις του ελληνικού νηπιαγωγείου μέχρι σήμερα.
- Επαναφέρουμε στη συζήτηση τις ΕΑ, τόσο γιατί στη διεθνή βιβλιογραφία έχουν επισημανθεί τα πολύπλευρα οφέλη της δραστηριότητας και, επιπλέον, επειδή πιστεύουμε ότι ένας νέος τρόπος αξιοποίησής τους μπορεί να υποστηρίξει την ενεργό συμμετοχή των νηπίων και παράλληλα να συμβάλλει στον γραμματισμό.

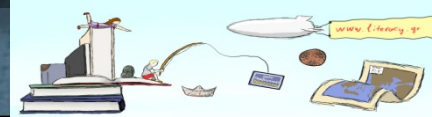
Η διεθνής εμπειρία

- ο Οι ΕΑ υπάρχουν στο επίσημο πρόγραμμα της Σουηδίας από το 1880.
- ο Σε αγγλόφωνα σχολεία περιλαμβάνονται στο επίσημο ωρολόγιο πρόγραμμα του νηπιαγωγείου αλλά και του δημοτικού σχολείου.
- ο Αναφέρονται κυρίως ως:
"sharing time" "show and tell" "rug time" "news time " "circle time"
- ο Η σπουδαιότητα της δραστηριότητας αναγνωρίζεται στο γεγονός ότι αποτελεί τη μόνη δραστηριότητα στο νηπιαγωγείο, κατά την οποία τα παιδιά έχουν τη δυνατότητα να παραγάγουν το δικό τους προφορικό κείμενο, να αναφερθούν στις προσωπικές τους εμπειρίες και στον πραγματικό κόσμο και να αισθανθούν αυτόνομα.
- ο Σε πολλά προγράμματα μέχρι σήμερα αποτελούν την έναρξη των καθημερινών δραστηριοτήτων.

Η συμβολή των ΕΑ στη δημιουργία κοινότητας

- ο Για τα παιδιά προσχολικής και πρωτοσχολικής ηλικίας ένα σημαντικό κριτήριο επιλογής φίλων στις άτυπες ομάδες αποτελεί το να μοιράζονται κάτι προσωπικό.
- ο Οι ΕΑ δημιουργούν ένα υπόβαθρο, ώστε η τυπική ομάδα της τάξης να μετατραπεί σε μια 'ηθική κοινότητα' μέσα από την εμπλοκή σε αλληλεπιδράσεις που εγκρίνουν και ρυθμίζουν τη συμπεριφορά και ταυτόχρονα αποδεικνύουν το ενδιαφέρον καθενός για τους άλλους.
- ο Έτσι οι ΕΑ παίζουν ένα σημαντικό ρόλο στη δημιουργία ενός κλίματος οικειότητας και τελικά στη δημιουργία μιας κοινότητας, καθώς συμβάλλουν:
 - ο στην έκφραση και κατανόηση των συναισθημάτων
 - ο στη ρύθμιση συμπεριφορών
 - ο στη δημιουργία κοινών εμπειριών

Η συμμετοχή στις ΕΑ

Το κοινωνικο -πολιτισμικό πλαίσιο φαίνεται να διαμορφώνει τους κανόνες για τη συμμετοχή και τη θεματολογία των ΕΑ.

Η συμμετοχή:

Στις ΗΠΑ είναι υποχρεωτική.

Στην Ισπανία τα παιδιά έχουν δικαίωμα να μη συμμετέχουν.

Στην Αυστραλία η νηπιαγωγός επιλέγει τα παιδιά.

Στην Ελλάδα δεν υπάρχει μια κοινή τακτική.

Η θεματολογία:

Στην Ισπανία υπάρχει ελεύθερη επιλογή του θέματος χωρίς περιορισμούς από τους εκπαιδευτικούς.

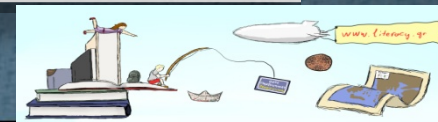
Στις ΗΠΑ δεν επιτρέπονται αναφορές σε προγράμματα της τηλεόρασης ή ταινίες, οικογενειακά θέματα και φανταστικά γεγονότα.

Στην Ελλάδα και στην Αυστραλία, μάλλον, δεν υπάρχουν περιορισμοί.

Το επικοινωνιακό μοντέλο των Ελεύθερων Ανακοινώσεων

- ο Στη δραστηριότητα αυτή το παιδί καλείται να παραγάγει ένα μονόλογο.
- ο Για τη δραστηριότητα "show and tell", στη βιβλιογραφία αναφέρονται δύο μορφές διαλόγου, οι οποίες υποστηρίζουν την εμπλοκή όλης της ομάδας και την αλληλεπίδραση των νηπίων.
 - ✓ Η μία περίπτωση αφορά διάλογο δύο νηπίων σε ενός τύπου προκαθορισμένη συνέντευξη και αποβλέπει στην ανάπτυξη των γλωσσικών δεξιοτήτων των παιδιών και τελικά του γραμματισμού.
 - ✓ Μία διαφορετική εκδοχή αποτελεί ο διάλογος, μέσα από ερωτήσεις και σχόλια, των παιδιών της τάξης. Η τακτική αυτή στοχεύει στην υποστήριξη της αλληλεπίδρασης των παιδιών. Τα παιδιά μοιράζονται συμπεριφορές, συναισθήματα και γνώσεις και δημιουργείται η αίσθηση της κοινότητας.

Η συμβολή του εκπαιδευτικού στις ΕΑ

Κατά τη διεξαγωγή της δραστηριότητας εμφανίζονται προβλήματα που σχετίζονται τόσο με την ηλικία των παιδιών όσο και με τις εμπειρίες τους. Σε αυτές τις περιπτώσεις ο εκπαιδευτικός αναλαμβάνει να υποστηρίξει τη δραστηριότητα. Παρακάτω αναφέρονται ενδεικτικά παραδείγματα.

- ο Ρύθμιση της συμμετοχής στη δραστηριότητα.

Ο εκπαιδευτικός καλεί ένα παιδί να πάρει το λόγο

- ο Ολοκλήρωση της δραστηριότητας.

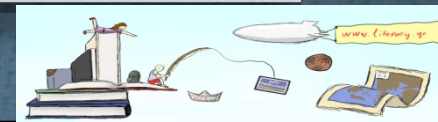
Όταν το παιδί δυσκολεύεται ο εκπαιδευτικός διευκολύνει με ερωτήσεις την ολοκλήρωση της δραστηριότητας.

- ο Γλωσσική οργάνωση της δραστηριότητας.

Γίνονται κάποιες υποδείξεις, δίνονται επεξηγήσεις ή, αν κριθεί απαραίτητο, γίνονται κάποιες διορθώσεις. Μπορεί να αφορούν στο λεξιλόγιο ή στη δομή του εκφωνήματος.

- ο Σχολιασμός της δραστηριότητας.

Όταν κρίνεται ότι το θέμα της ανακοίνωσης χρειάζεται να γίνει αντικείμενο διαλόγου μέσα στην ομάδα.

Σχετικά παραδείγματα

Η νηπιαγωγός συμμετέχει όταν υπάρχει πρόβλημα στην ολοκλήρωση της δραστηριότητας. Στην περίπτωση αυτή η δραστηριότητα παίρνει τη μορφή συνέντευξης.

N- *Λοιπόν για να μας πει, ποιο παιδάκι θα μας πει πώς πέρασε το σαββατοκύριακο; Βάσω;*

B- *Έβλεπα τηλεόραση.*

N- *Όμορφα μιλάμε Βάσω.*

B- *Έβλεπα τηλεόραση.*

N- *Όλο το σαββατοκύριακο έβλεπες τηλεόραση;*

B- *Ναι.*

N- *Δεν έκανες κάτι άλλο; Καμιά βόλτα, είδες κάποιους φίλους;*

B- *Πήγα στη γιαγιά μου.*

N- *Τι έκανες στη γιαγιά σου;*

Η νηπιαγωγός επισημαίνει προβλήματα στον τρόπο που συμμετέχουν τα παιδιά στη δραστηριότητα.

- ο Σςςς! Περιμένουμε να μιλήσει δεν τον ενοχλούμε.
- ο Άμα καθήσεις στη θέση σου θα σε ρωτήσω.
- ο Κώστα θα μιλήσεις όταν έρθει η σειρά σου.

Η συμμετοχή της νηπιαγωγού εστιάζει στα γλωσσικά στοιχεία της ανακοίνωσης.

Ειδικότερα στη:

- ο Ορθή χρήση και εμπλουτισμό λεξιλογίου
- ο Δομή της ανακοίνωσης

Ορθή χρήση και εμπλουτισμός λεξιλογίου

1^ο

N- *Και πώς ήταν αυτός ο αετός; Για να μου πεις, πώς ήταν;*

K- *Από ψηλά ήταν μικρός.*

N- *Από ψηλά ήταν μικρός. Α, μάλιστα. Ενώ, όταν ήταν χαμηλά, όταν τον κρατούσατε κάτω στο χώμα, πώς ήταν;*

K- *Ο χαρταετός μου ήτανε τεράστιος, αλλά ψηλά τον βλέπαμε κούτσικο.*

N- *Μικρό. Τον βλέπατε πολύ μικρό, ε;*

2^ο

A- *Είχαμε πάει στη θάλασσα κι εκεί φάγαμε μαλαγάνα.*

N- *Λα-γάνα. Σςς.*

Χρονική ακολουθία γεγονότων

Ελ - *Έπαιξα με τις κούκλες μου, μετά πήγα στη γιαγιά μου και, μόλις έφυγα από το σχολείο, πήγα σπίτι.*

N- *Για να τα βάλουμε τα πράγματα σε μια σειρά. Ήσουν στο σχολείο και, όταν έφυγες πήγες στο...*

Ελ - *Μετά πήγα σπίτι, μετά πήγα στη γιαγιά.*

N- *Δηλαδή, πρώτα πήγες στο σπίτι και έπαιξες με τις κούκλες σου και μετά πήγες στη γιαγιά.*

Προτάσεις

Σήμερα οι Ελεύθερες Ανακοινώσεις, και ιδιαίτερα στο πλαίσιο του ολοήμερου νηπιαγωγείου, μπορούν να αποτελέσουν μια δραστηριότητα με πολύπλευρα οφέλη. Ένας από τους βασικούς στόχους του νηπιαγωγείου είναι η κοινωνικοποίηση των νηπίων. Ωστόσο, μέσα σε ένα αποκλειστικά εκπαιδευτικό πρόγραμμα η κοινωνικοποίηση αντιστοιχεί στην υιοθέτηση των κανόνων του σχολείου αφήνοντας την προσωπικότητα του παιδιού στο περιθώριο. Οι ΕΑ μπορούν να αποτελέσουν ένα ανοιχτό και δημιουργικό πεδίο αλληλεπιδράσεων. Η δημιουργία κοινών εμπειριών μπορεί να συμβάλλει θετικά στην ανάπτυξη μιας αυτόνομης ηθικής συμπεριφοράς, που στηρίζεται στην κατανόηση και την ευαισθητοποίηση των παιδιών για τους άλλους.

Παράλληλα, οι ΕΑ αποτελούν σε κάθε περίπτωση μια άτυπη δραστηριότητα λόγου που δεν δημιουργεί στα παιδιά την 'αγωνία' επίτευξης κάποιων μαθησιακών στόχων. Παρ' όλα αυτά αποτελεί πεδίο για τη συμμετοχή των παιδιών σε μια ποικιλία επικοινωνιακών γεγονότων, που συμβάλλουν στην ανάπτυξη του γραμματισμού και της κριτικής σκέψης.

Εβδομαδιαίος προγραμματισμός

Ο εβδομαδιαίος προγραμματισμός μπορεί να περιλαμβάνει δραστηριότητες διαφορετικής δομής όπως :

Δευτέρα:	πώς πέρασα το σαββατοκύριακο
Τρίτη:	παρουσιάζω ένα άρθρο, ένα βιβλίο, μια είδηση
Τετάρτη:	φωτογραφίες
Πέμπτη:	παρουσιάζω ένα παιχνίδι/αντικείμενο
Παρασκευή:	η ομάδα ξαναθυμάται τις ανακοινώσεις και ψηφίζει την πιο ενδιαφέρουσα

Ακολουθεί μια συνοπτική πρόταση για τους γλωσσικούς στόχους κάθε δραστηριότητας.

Πώς πέρασα το Σαββατοκύριακο

Κειμενικό είδος: Αφήγηση

Περιμένουμε από τα παιδιά μέσα από ένα μονόλογο να αναφέρουν το χρόνο και τον τόπο, στον οποίο εκτυλίχθηκε το περιστατικό που αφηγούνται. Ακόμη, χρειάζεται να παρουσιάσουν τα πρόσωπα που συμμετείχαν και τις δράσεις τους.

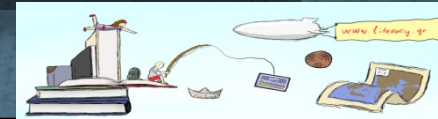
Σημαντικό στοιχείο για την δημιουργία ενός αφηγηματικού κειμένου είναι η παρουσίαση των γεγονότων με μια χρονική σειρά.

Παρουσιάζω ένα άρθρο, ένα βιβλίο, μια είδηση

Κειμενικό είδος: Περιγραφική Αναφορά

Περιμένουμε από τα παιδιά μέσα από ένα μονόλογο να κατατάξουν το κείμενο στο οποίο αναφέρονται σε ένα είδος κειμένου, δηλαδή μικρή ιστορία, ποίημα, είδηση, κλπ. Η ενημέρωση μπορεί να επεκταθεί στο έντυπο, στο οποίο παρουσιάζεται το συγκεκριμένο κείμενο. Στη συνέχεια ακολουθεί η περιγραφή του θέματος ή η διήγηση της ιστορίας. Η δραστηριότητα μπορεί να συνδυαστεί με τη λειτουργία της δανειστικής βιβλιοθήκης.

Προϋποθέτει την συμμετοχή του οικογενειακού περιβάλλοντος.

Φωτογραφίες

Κειμενικό είδος: Περιγραφή

Η δραστηριότητα μπορεί να πάρει τη μορφή διαλόγου μεταξύ του παιδιού που παρουσιάζει τη φωτογραφία και των συμμαθητών του. Το οπτικό υλικό καθοδηγεί τα παιδιά να ζητήσουν πληροφορίες για τα πρόσωπα, τον τόπο, το χρόνο και το περιστατικό. Επίσης το παιδί μπορεί να αφηγηθεί το περιστατικό που αποτυπώνεται στη φωτογραφία.

Παρουσιάζω ένα παιχνίδι/αντικείμενο

Κειμενικό είδος: Περιγραφή

Η δραστηριότητα μπορεί να ξεκινάει με ένα παιχνίδι μαντέματος. Το παιδί που έχει φέρει ένα αντικείμενο παρουσιάζει κάποια χαρακτηριστικά του, π.χ. είναι καφέ, χνουδωτό και έχει ψηλά πόδια. Τα παιδιά στον πρώτο γύρω ερωτήσεων προσπαθούν να εκμαιεύσουν και άλλα χαρακτηριστικά ή ιδιότητες. Στη συνέχεια τα παιδιά μαντεύουν το αντικείμενο. Έπειτα, μέσα από ένα μονόλογο το παιδί μπορεί να αφηγηθεί κάποιες εμπειρίες που σχετίζονται με το αντικείμενο, όπως: πώς απέκτησα το αντικείμενο, όταν παίζαμε με τον αδελφό μου, κα.

Η πιο ενδιαφέρουσα ανακοίνωση της εβδομάδας

Κειμενικό είδος: Έκθεση

Περιμένουμε από τα παιδιά να παραγάγουν ένα επιχειρηματολογικό κείμενο, στο οποίο αρχικά θα παρουσιάζουν την άποψή τους και στη συνέχεια θα την υποστηρίξουν με επιχειρήματα.

Βιβλιογραφία : Ελληνόγλωσση

- ο Αναγνωστόπουλος, Β. (1998). *Κατάρτιση Φωνοθήκης στο Σχολείο. Νηπιαγωγείο-Δημοτικό*, Εργαστήρι Λόγου και Πολιτισμού, Βόλος.
- ο Γκανά, Ε., Παπαδοπούλου, Μ. & Ποιμενίδου, Μ. (2006). «Εν αρχή ην ο λόγος: Ο προφορικός λόγος στα αναλυτικά προγράμματα για την προσχολική εκπαίδευση», στο Δ. Μ. Κακανά, Κ. Μπότσογλου, Ν. Χανιωτάκης & Ε. Καβαλάρη (επ.εκδ) *Η Αξιολόγηση στην εκπαίδευση: Παιδαγωγική και Διδακτική Διάσταση*, Αδελφοί Κυριακίδη, Θεσ/νίκη, σελ.415-424.
- ο Κυριαζοπούλου- Βαληνάκη, Π. (1977). *Νηπιαγωγική 3*. Αδελφοί Βλάσση, Αθήνα.
- ο Ποιμενίδου, Μ., *Οι 'Ελεύθερες Ανακοινώσεις' στην προσχολική εκπαίδευση. Κυριολεξία ή ευφημισμός; Το Βήμα των Κοινωνικών Επιστημών* (υπό δημοσίευση)
- ο Ποιμενίδου, Μ. (2008). *Ο παιδαγωγικός λόγος στο νηπιαγωγείο. Μελέτη των αποκλίσεων στην οργάνωση των κειμενικών ειδών και τη συγκρότηση του νοήματος*. Αδημοσίευτη Διδακτορική Διατριβή, Βόλος.

Βιβλιογραφία : Ξενόγλωσση

- Christie, F. (2002). *Classroom Discourse Analysis. A Functional Perspective*. Continuum. London.
- Gee, J.P. (1985). The Narrativization of experience in the oral style», *Journal of Education*, 16 (1): 9-35.
- Mendez Barletta, L., (2008). Teachers' Differential Treatment of Culturally and Linguistically Diverse Students During Sharing Time. *Colorado Research in Linguistics*, 21, p. 1-21.
- Michaels, S. (2001). Listening and Responding: Hearing the Logic in children's classroom narratives. *Theory into Practice*, v XXXIII, (3).

